

Melike NÜKTE DİNÇER

Öğr. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi, mlknukte@gmail.com, Konya-Türkiye

ORCID:0000-0001-5004-0359

MAMUT ART PROJECT'E KISA BİR BAKIŞ VE KADIN SANATÇILARIN ESERLERİNDE ÖNE ÇIKAN YAKLAŞIMLAR

Özet

Bu araştırmada, bağımsız bir sanat kuruluşu olan Mamut Art Project incelenerek, Türkiye'nin sanat ortamına katkısı ve genç sanatçılara sağladığı olanaklar değerlendirilmektedir. Farklı disiplinlerin bir araya gelerek sosyal ve toplumsal konuların sorgulandığı etkinlikler, Türkiye'de 1980'lerden sonra çoğalarak günümüze kadar devam etmektedir. Özellikle günümüz sanat oluşumlarının cinsiyet ayırt etmeden sanatın yaygınlaşmasına destek olması ve birçok kadın sanatçının sanatçı kimliğiyle kendini ifade etmesine fırsat vermesi, araştırma açısından önem arz etmektedir. Yapılan araştırma kapsamında Mamut Art Project'e katılan Sayna Soleimanpour, Ayşe Uluçay, Melike Nükte, Şeniz Polat, Deniz Zahide Korkmaz ve Elif Biradlı'nın üretimlerinden bir seçki oluşturulmuştur. Makalede sanatçıların farklı sanatsal pratikleri göz önünde bulundurularak, kadının toplum içindeki yerine ve cinsiyet eşitsizliğini sorgulayan yaklaşımlara yer verilmiştir. Mamut Art Project'e katılan kadın sanatçıların kavramsal çerçeveleri irdelenerek, kadının günümüzdeki yerini sorgulamak amaçlanmaktadır. Bu araştırma, günümüz kadın sanatçıların yaklaşımlarının irdelendiği nitel bir araştırmadır. Konu ile ilgili görsel analizler, okumalar ve literatür taraması yapılarak veri toplandıktan sonra, sanatçıların eserleri üzerinden günümüz kadın olgusu tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Güncel Sanat, Sanat etkinlikleri, Mamut Art Project, Kadın Sanatçı

A BRIEF OVERVIEW OF MAMUT ART PROJECT AND FEATURED APPROACHES IN THE WORKS OF WOMEN ARTISTS

Abstract

This research focuses on Turkey's contribution to the art scene and the opportunities it provides to young artists by briefly examining the Mamut Art Project, an independent art organization in Turkey. The fact that the project, which has completed its eighth year, is realized in a city like Istanbul, where culture and history are rich, attracts many people and ensures the spread of contemporary art. The activities, where different disciplines come together and social and social issues are questioned, continue to increase in Turkey after the 1980s. It is important for research that today's art formations support the spread of art regardless of gender and allow many women artists to express themselves with their artist identity. Within the scope of the research, a selection was created from the productions of Sayna Soleimanpour, Ayşe Uluçay, Melike Nükte, Şeniz Polat, Deniz Zahide Korkmaz and Elif Biradlı, who participated in the Mamut Art Project. In the article, considering the different artistic practices of the artists, the place of women in society and approaches questioning gender inequality are included. It is aimed to question the place of women today by examining the conceptual frameworks of women artists participating in the Mamut Art Project. This research is a qualitative research examining the approaches of today's women artists. After collecting data by making visual analyzes, readings and literature review on the subject, today's woman phenomenon is discussed through the works of artists.

Keywords: Contemporary Art, Art events, Mamut Art Project, Female Artist

1. Giriş

Türkiye’de 1980 askeri darbeye birlikte birçok alanda yaşanan değişimin yanı sıra kültürel alanda yaşanan değişimler, sanat alanında çoğalan etkinlikler ve sergilerle kendini göstermiştir. 1980 yılında hizmete giren Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi, hem ustalara hem de öğrencilere sergileme imkanı sağlamasıyla güncel sanat etkinliklerinin öncüsü olarak gösterilebilir. Ardından Türkiye’de düzenlenen yarışmalı sergilerin (Günümüz Sanatçıları, Uluslararası İstanbul Bienali, Sanart gibi) sayısı artmış ve Türkiye disiplinlerarası sanat ve küratörlü sergi kavramlarıyla tanışmıştır (Yılmaz, 2012, s.18). “1980’li yılların ilk yarısında neo-liberal ekonomi-politikaların etkisiyle sanat piyasası oluşmuştur. Bu dönemin sanat ortamının belirleyicisi, birbiri ardına açılan özel galeriler, banka destekli galeriler ve sanata finansal katkıda bulunan yerli sermaye olmuştur” (Pelvanoğlu, 2009, s.41).

Türkiye’de güncel sanat etkinliklerinin gün geçtikçe artması günümüz sanat ortamına önemli bir dinamizm kazandırmaktadır. Bu etkinliklerin hem bağımsız sanatçıları desteklemesi hem de ekonomiye sağladığı katkıdan dolayı yükselişte olduğu söylenebilir. Artan fuarlar, bienaller ve sanatsal etkinlikler, özellikle genç sanatçıların görünürlüğünü arttırırken; galerilerin ve koleksiyonerlerin de sanat piyasasında rolünü etkin biçimde arttırmaktadır. Sanatçıları destekleyen, rehberlik eden ve eserlerini tanıtmak için fırsat veren birçok sanatsal platform aynı zamanda sanatın geniş kitlelere ulaşmasını sağlamaktadır.

Sanat, sanatçının bireysel ifadesinin yanı sıra kendi kültürü ve toplumu hakkında yorum yapmasına olanak tanımaktadır. Bu durum siyasetten ekonomiye, dinden popüler kültüre kadar çevresindeki her şey hakkında görüşlerini direkt veya mecazi olarak tasvir etmeyi içerebilmektedir. Sanatçı, sanatın birçok aracı ile görüşlerinin bir diyalogunu veya anlatisını oluşturur. Eser ve izleyici etkileşime geçtiğinde, sanatçının diyaloguyla da doğrudan ilişki kurmaktadır. Kurulan bu ilişkiyle izleyici, eser aracılığıyla farklı bir perspektiften düşünmeye ve bakmaya teşvik edilmektedir. Çağdaş sanatın şimdiyi tasvir etmesi ve yorumlaması, toplumu harekete geçirmeye ve izleyiciyi dönüştürücü olabilecek bir diyalog kurmaya teşvik edebilir.

Çağdaş sanat, mevcut konular hakkında yorum yaparken aynı zamanda yaşamın görsel bir tarihsel kaydını oluşturmaktadır. Bu durum günümüz insanın sahip olduğu duyguları içeren bir kayıttır. Sanatın yüzyıllarca dikkatli bir şekilde korunmasının nedeni de taşıdığı tarihsel içerikten kaynaklanmaktadır. Bu sebeple sanatın kitlelere ulaştırılması ve korunması geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemli bir yere sahiptir.

Güncel sanat etkinlikleri sanatı toplumla buluştururken aynı zamanda sanatçıya verdiği destekle, sanatın yaygınlaşmasına ve korunmasına yardımcı olmaktadır. Birçok küratör, galerici, koleksiyoner, sanat eleştirmeni ve sanatçıyla tanışma imkanı sağlayarak sanatçının hem ağ oluşturmaya hem de vizyonunu geliştirmesine katkı sağlamaktadır. Bu tür etkinlikler, sanatçı için uygun yerleştirme ve sergileme hakkında daha fazla bilgi edinmelerine ve tecrübe kazanmalarına destek vermektedir. Ayrıca genç sanatçılara, sanatlarını tanımlama fırsatı vererek izleyiciyle iletişime geçebilecek ortam yaratmaları açısından da oldukça önemlidir. Bu değerlendirmelerden sonra sanat etkinliklerinin hem ülke, hem sanatçı hem de toplum açısından önemli bir rol oynadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu bağlamda araştırma kapsamında öncelikli olarak Mamut Art Project özet olarak incelenerek, bağımsız sanat kuruluşlarının sanata ve sanatçıya yansımaları değerlendirilmektedir. Ardından Mamut Art Project’e farklı dönemlerde katılan kadın sanatçıların eserleri ele alınarak kavramsal çerçeveleri sorgulanmaktadır. Araştırma, günümüz kadın sanatçıların kaygılarının ne olduğu sorusu üzerine şekillenmektedir. İncelemeler sonucunda kadın sanatçıların ele aldığı kavramsal yaklaşımların, kadın olgusunun toplum içindeki yeri ve cinsiyet eşitsizliği üzerine şekillendiği görülmektedir. Makalede seçilen sanatçı eserleri incelenerek, elde edilen veriler araştırmanın amacı doğrultusunda yorumlanarak sonuca varılmaya çalışılmıştır. Günümüz sanatında özellikle genç kadın sanatçıların görünürlüğü artmasına rağmen

üretimleriyle ilgili yazınsal kaynakların az olması, araştırmanın literatüre olan katkısı açısından önemini ortaya çıkarmaktadır.

2. Türkiye’de Güncel Bir Sanat Etkinliği: Mamut Art Project

Mamut Art Project; Türkiye’nin bağımsız sanat etkinliklerinden biri olan ve belirli bir ivme kazanan güncel sanat etkinliğidir. Kurucusu Seren Kohen, New York Üniversitesi fotoğraf bölümünden mezun olduktan sonra İstanbul’a dönerek 2012 yılında Mamut Art Project’in çalışmalarına başlamıştır. Proje, her yıl değişen içeriği ve alt yapısı ile 2013 yılında ilk etkinliğini gerçekleştirerek günümüze kadar sürdürmeyi başarmıştır. 2015 yılında Akkök Holding “geleceğe yatırım” stratejisi kapsamında genç sanatçılara destek vermek amacıyla Mamut Art Project’in ana sponsorluğunu üstlenmiştir (Akkök Holding Kültür ve Sanat). Akkök Holding yönetim kurulu ve icra kurulu üyesi Alize Dinçkök Eyüboğlu bu süreci şöyle anlatmaktadır:

“Mamut Art Project ile sanata yaptığımız yatırımın kısa sürede sonuç vermesi bizler için ayrı bir haz kaynağı oldu. Beş yıldır başarılı ve verimli bir yolda yürüdüğümüz Mamut’ta yer alan bir sanatçının varlığını sürdürmesine destek olmak, bir sanatçının galerilerle anlaştığına şahit olmak, bir başka sanatçının eserlerine sonraki yıllarda bienallerde rastlamak tarifsiz duygular. Bunun yanı sıra insanların ilk sanat eserlerini Mamut’tan almasına ön ayak olarak, bireyin “sanatseverlik dönüşümüne” imkân sağlamak yaptığımız yatırımın ne kadar önemli olduğunu bize hissettiriyor” (Sülün, 2019).

Mamut Art Project, her yıl düzenlenen ve kariyerinin başında olan genç sanatçıları; kültür-sanat kurumları, kuruluşlar, koleksiyonerler, küratörler, galeriler, medya ve sanatseverlerle buluşturmaktadır. Özellikle kariyerinin başında olan sanatçılara ağ oluşturmak ve sanatseverleri “ulaşılabilir sanat” sloganıyla sanata yaklaştırmayı amaçlayan bir platformdur. İçerisinde Heykel, Resim, Seramik, illüstrasyon, Video, Fotoğraf, Yerleştirme, Performans gibi çağdaş sanatın birçok alanından eserler yer almaktadır. Her yıl değişen jüri tarafından seçilen sanatçılara, özel alan belirlenip eserler sergi kapsamında geniş bir kitleyle buluşmaktadır.

Genç sanatçılar, etkinlik çerçevesinde sanatlarını topluma tanıtmaya fırsatı bulmaktadır. Sanat ortamının hızla geliştiği ve dinamikleştiği günümüz Türkiye’sinde özellikle yolun başındaki genç sanatçılar hem kendilerini, hem üretimlerini tanıtabilecek ortamlara zor ulaşmaktadır. Mamut Art Project hem sanatçıyı hem de sanatseverlerin sanata ulaşmadaki kısıtlayıcı maddi durumları ortadan kaldırmaktadır. Sanatı ekonomik koşullardan bağımsız olarak her kesime ulaştırmak amacıyla kurulan proje, bugüne kadar yüzlerce sanatçının sanat piyasasında görünürlüğünü artırmıştır. Mamut Art Project, sanatçılarıyla iletişimini sergi özelinde tutmayıp, genele yayarak onlar için devamlılığı olan, danışmanlık sağlayan samimi bir iletişim ağı yaratmaktadır (Sülün, 2019).

Bağımsız sanat girişimlerinin genç sanatçılara bir platform oluşturması hem üretimlerine yoğunlaşmasına hem de geçimlerini başka yollarla sağlamalarına engel olmaktadır. Sanatçılar, sanattan para kazanmanın zor olduğu iddiasını kırarak, sanatı bir meslek olarak ilerletebilme cesareti bulmaktadır. Sanatçının eserini üretebilmesi için hem maddi açıdan hem de topluma ulaşabilmesi açısından bir yapıya/kuruluşa ihtiyaç duyduğu kaçınılmazdır. Bunun yanı sıra bağımsız sanat etkinlikleri sanatı topluma ulaştırırken, toplumunda sanatla bilinçlenmesine ve toplumda farkındalık oluşmasına katkı sağlamaktadır. “Sanat, insanı parçalanmış bir durumdan birleşmiş bir bütüne dönüştürebilir. İnsanın gerçekleri anlamasını sağlar, onları dayanılır bir biçime sokmasında insana yardımcı olmakla kalmaz, gerçekleri daha insanca, insanlığa daha layık kılma kararlılığını da artırır. Sanatın kendisi bir toplumsal gerçekliktir” (Fischer’dan aktaran Aslan, 2016, s.293).

Sanatçıların toplumun genel problemlerine ve düşünce biçimlerine katkıda bulunduğu ifade edilebilir. Sanatın geniş kitlelere ulaşabilmesi günümüz dinamikleri gözetildiğinde eskisinden daha önemli bir konumda yer almaktadır. Sanatın toplumla buluşması, toplumsal ve kültürel yaşamı iyi yönde değiştirirken, düşünen ve eleştiren bir toplum idealinin de önünü açmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiği zaman Mamut Art Project, sanat ve kültür kuruluşlarının

ülkenin ve sanatçının sosyal ve ekonomik hayatını nasıl değiştireceğini gösteren etkinliklere iyi bir örnek oluşturmaktadır.

3. Mamut Art Project Kadın Sanatçıların Kavramsal Çerçevesi

Sanat etkinlikleri, sanat ortamının kadını bünyesine geç almasından ve hatta hala ataerkil toplumların kadın sanatçıları kabul etmemesinden dolayı oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Bağımsız kuruluşların cinsiyet ayırt etmeksizin yetenekli sanatçıları desteklemesi, özellikle kadın sanatçıların görünürliğini arttırmıştır. Toplumsal cinsiyet ile sanat dünyasının ilişkisi 1980’lerde sıkça tartışma konusu olmuştur. Amerikalı sanat tarihçi Linda Nochlin’in 1971 yılında yayınladığı “Neden Hiç Büyük Kadın Sanatçı Yok?” (Why Have There Been No Great Women Artists?) makalesi, kadının sanat dünyasında ki yerini sorgularken, toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunu tartışmaya açmıştır. Geçen elli yılda özellikle 21. yüzyılda birçok sanat kurum ve kuruluşları, cinsiyet eşitsizliğini gidermeye çabaladığı görülmektedir. Ancak yüzyıllardır kadınların eril toplumda baskılanması ve bu baskıların hala birçok toplumda devam etmesi, günümüz kadın sanatçıların eserlerine yansımaktadır. Eşitsizliğe karşı sanatı propaganda aracı olarak kullanan sanatçılar gün geçtikçe çoğalmaktadır.

Kadın sanatçıların bedeni ve toplumsal cinsiyetçiliği sorgulayan eserleri, feminist sanatın ortaya çıkışıyla daha da artış göstermektedir. Feminist sanatla birlikte kadın sanatçıların ifade biçimlerinin güçlendiği günümüz kadın sanatçıların ortaya koyduğu eserler aracılığıyla görülmektedir. Bireysel yaşamlarında yaşadıkları “öteki” kavramının sonucunda, toplumsal ve bireysel sorunlara farklı bir düşünsel ve biçimsel yaklaşımlar getirmektedir. Bunun sonucunda kadın sorunları, sanatta daha çok görünürlük kazanmaktadır.

Şekil 1. “Caferaga”, Sayna Soleimanpour, 2020

Şekil 2. “Galata”, Sayna Soleimanpour, 2020

Şekil 3. “Moda”, Sayna Soleimanpour, 2020

Sayna Soleimanpour, kadının toplumsal alandaki varlığını ve sorunlarını irdeleyen bir sanatçıdır. Eserlerinde ışık, form ve renkleri bir kurgu içerisinde tasarlayıp kendi ideal dünyasını oluşturmaktadır. Fotoğraflarda kendi bedenini, kurguladığı mekanların içerisine yerleştirerek çarpıcı ışık ve düzenlemelerin içerisinde izleyene farklı karakterler sergilemektedir.

Soleimanpour'un Mamut Art Project'te karantina döneminde çektiği bir dizi fotoğraf serisiyle, kadının toplumsal alandaki varlığını ve sorunlarını irdelemektedir. Ataerkil toplumlarda kadınların kent yaşamında karşılaştığı bazı kısıtlamalara (kadının gece tek başına dolaşamaması, kısa etek giyememesi, kahkaha atamaması vb) 21. yüzyılda hala erkeklerle eşit hak ve özgürlüğe sahip olunamamasına dikkat çekmektedir. Sokakların kadınlar için yarattığı tehditi, kadının gündelik yaşam alanını sokağa dökerek ironik bir şekilde ele almaktadır. İstanbul'un en bilindik yerlerinde kadının mahrem halinden, gündelik ev içi görüntüsüne kadar tüm özel ya da gizli kalması öğretilen gündelik yaşam biçimlerini ortaya sermektedir (Şekil 1-2-3). Sanatçı Mamut Art Project için ürettiği eserlerini; "İşlerim pandemi döneminde mega kentlerin ilk kez doğayı insansız bir biçimde deneyimleme fırsatı yakalaması ile ortaya çıktı. Bu sıra dışı koşullar sayesinde sokağa çıkma yasağında İstanbul'un en kalabalık noktalarında kent ve sokak olgusunu sil baştan deneyimlediğim bir otoportre serisi yaratma fikri yeni bir proje oluşturmam için yol açtı" sözleriyle ifade etmektedir (Ünlükoç, 2021).

Soleimanpour, fotoğraf serisinden oluşan projede, kadınların kamusal alanlardaki özgürlüğünü temsil etmektedir. Toplumun kadına atfettiği davranış modellerine karşı biraz ütopyik ve birazda ironik bir yaklaşımla karşı çıkmaktadır. Sanatçı sokağa çıkma yasağında sokakların boş kalmasıyla anlam değiştirdiğini ve kadınlar için güvenli bir alan haline geldiğini ifade etmektedir. Fotoğraflarının kendi varlık sancıları olduğunu ve kendi bedenini kimlik arayışının bir aracı olduğunu belirtmektedir (Gelbal, 2021).

Şekil 4-5. "Dilemma", Ayşe Uluçay, 2019

Ayşe Uluçay, "Dilemma" isimli çalışmasında saç imgesinin dinsel, siyasal ve kültürel boyutunu ele almaktadır. Uluçay, yapmış olduğu proje de saç imgesini; kadının kimlik, özgürlük ve varoluş inşası olarak sunmaktadır. Kadının saç imgesiyle hem dişliliğini bulduğu hem de bazı toplumlar tarafından saçından dolayı utandırılması sonucu yaşadığı zıt duyguların ağırlığını ortaya koymaktadır. Kadın sanatçıların bir çoğu, bedensel imgeleri kendi bedenlerinin sınırlarını genişletmenin bir sonucu olarak sanat üretimlerinde kullandığı görülmektedir. Bu durum, genellikle kadın bedenlerinin daha çok eril bakışın sınırları içinde karşımıza çıkmasına yönelik, kadın sanatçıların kendi bedenlerine bakış biçimini değiştirme arzusu sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Şekil 6-7-8-9-10. “Saçını Tarayanlar”, Ayşe Uluçay, 2020

“Saçını Tarayanlar” (Şekil 6-7-8-9-10) isimli kolaj serisi, sanat tarihinden farklı dönemlere uzanarak, saç imgesinin ele alınış biçimlerini bir araya getirmektedir. Bir çoğunun erkek sanatçı tarafından betimlendiği eserlerde saç genellikle estetik bir yaklaşımla işlenmiştir. Ancak Uluçay eserinde, kendi bedenine ait olanın üzerinde yarattığı huzursuzluğa ve baskıya dikkat çekmektedir. Sanatçı, saç kavramının kadın kimliğini de beraberinde getirdiğini ve bu imgenin dışardan yüklenen tanımların, kutuplaşmanın ve sosyal kodların tanımlarını sorguladığını ifade etmektedir (Türkmen, 2021).

“Saçını Tarayanlar” da gördüğümüz örneklerin aksine, “Dilemma” (Şekil 4-5) çalışmasında sınırların içinde kalma, özgürlük ve kabulleniş olgularıyla gelişen bir gelirim görülmektedir. Sanatçının kendi ifadesiyle çalışmaları; “Bilindik kodların içinde, kadın olmanın farklı kültürlerdeki tezahürünün yarattığı dilemmada yer bulamayışının” (Mamut Art Project Ayşe Uluçay, 2021) görsel manzarasını oluşturmaktadır.

Şekil 11. “Alan:9”, Melike Nükte, 2019

Kadının toplum içinde yaşadığı sıkışma, kodlanması, toplumsal cinsiyetçiliğin yüklediği sıfatlar ve etiketler Melike Nükte'nin “Alan:9” isimli eserinde karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal roller ve toplumsal cinsiyet kodları üzerine “Alan:9” isimli çalışma, seramik malzemeyle üretilen dikenli taç imgesinden oluşan bir yerleştirmedir.

Çalışma, kadınların tek tipleştirme altında biricik varoluşlarının manzarasını oluşturmaktadır. Düzenleme, özünü/kendini bulma umuduyla yeni yolların arayışına giren kadınların manzarasını oluşturmaktadır. Toplum ve eril kodlamaların baskısıyla oluşan beklentilerin bir süre sonra işkenceye dönüşmesi ve kadın üzerinde yarattığı tahribatlar yerleştirmede dikenli taç imgesiyle karşımıza çıkmaktadır. Dikenli taç nesnesinin bir diğer yorumu, kadının benliğini bastıran mekanizmalar (toplum, devlet, din) karşısında yaşadığı çaresizliği ve ruhsal acıları temsil etmektedir. Kadının duygularını, dikenli tel imgesiyle görsel olarak iletme amaçlanmıştır.

Şekil 12. “Alan:9”, Melike Nükte, 2019

Yerleştirmenin yerde ve üst üste atılmış olması; kadının kendini bulma amacıyla yeni bir başlangıç umuduna işaret etmektedir. Bu sebeple çalışmanın ismi, yerleştirmenin anlam bütünlüğü açısından önemlidir. Birçok inanışta ve mitolojide “yeniden doğuşu” temsil eden “9” rakamı, çalışmada aynı anlam üzerinden ele alınmıştır. Bu bakış açısıyla yerleştirmede, kadının yeniden doğuşunu, yeni bir başlangıca adım attığını hissettirmek umulmaktadır.

Güncel sanatta gündelik yaşam ve günlük rutinlerin sanatçılar tarafından konu edilmesi sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Hane içindeki kişilerin anlarından yola çıkarak üretim yapan Şeniz Polat, genellikle kadın bedenini eserlerinde yorumlamaktadır. Sanatçının içine doğup büyüdüğü ev/haneden esinlenip, alışkanlıklar ve rutinler üzerine şekillendirdiği çalışmalarıyla dikkat çekmektedir. Polat “Kesit Bedenler” isimli çalışmalarının (Şekil 13-14) kavramsal çerçevesini “Öznel gerçekliğimden yola çıkarak ev içi durumları deşifre etme gibi bir eğilim içinde olduğumu söyleyebilirim. Bu öznel, ait olduğum sosyo-kültürel ve ekonomik yapıyı kapsayan kodları da görünür kılıyor ve işler giderek toplumsal gerçekçi bir çizgiye oturuyor diye düşünüyorum” (Has, 2020) sözleriyle açıklamaktadır. Ev halkına biçilen roller, kadın kimliği ve mahremiyet çalışmalarının çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Şekil 13-14. “Kesit Bedenler”, Şeniz Polat, 2020

Şekil 15. “İkindi III”, Şeniz Polat, 2021

Sanatçı eserlerinde sıklıkla karın ve göğüs bölgelerini vurgularken, hem kadının mahrem alanını deşifre eden hem de doğurganlık özelliğine dikkatleri çeken bir yaklaşım göstermektedir. Günümüzün güzellik idealinin aksine kadının en sıradan ve gerçek anını gündelik görüntülerle vurgulayarak irdelemektedir. Göğüsleri sarkık, geniş karın ve kalça yapısına ait figürler (Şekil 13-14-15), doğala en yakın biçimde karşımıza çıkmaktadır.

Resimlerdeki figürler sarkık göğüsleri ve geniş kalçalarıyla ilk bakışta Anadolu’da bereketi, bolluğu ve üretkenliği simgeleyen “kybele” ana tanrıçaları anımsatmaktadır. Bu popüler figür imgesi, hem döneminde hem de sonrasında bir çok kadın figürün farklı estetik yaklaşımlarla biçim bulmasına yol açmıştır. Polat’ın resimleri direkt olarak Kibele’yi işaret etmese dahi sarkık göğüsler ve geniş kalça detayları kibele’nin bolluk ve bereket olgularını hatırlatmaktadır.

Polat’ın kadın bedenine bu detaylı bakışı, alıcıya kadınların orta yaşta oldukları bilgisini vermektedir. Kompozisyonda merkeze aldığı bedenler, izleyenin beden ile iletişim kurmasını kolaylaştırmaktadır. Sanatçı içinse çalışmalarındaki bedenler kütleleriyle güvende hissettiren ve şefkatle sarılmaya davet eden parçalardır (Bayık, 2021). Resimlerde bedenlerin tüm alanı kapsamasından dolayı mekan net olarak okunmasada, ev/hane içinde oldukları hem beden dillerinden hemde kıyafetlerinden kolaylıkla anlaşılacaktır. Sanatçı, herhangi bir evin içinde yaşanan gündelik rutini ve rahatlığı, gerçeğe en yakın şekilde ele almaktadır.

Şekil 16. “İsimsiz”, Deniz Zahide Korkmaz, 2021

Deniz Zahide Korkmaz Deleuze'un "Kadın-Oluş", "Organsız Beden" kavramları üzerinden ürettiği "İsimsiz" adlı serisi, ilk bakışta tanımsız, soyut bir formu andırmaktadır. Ancak Korkmaz, serisinde bağırsak, dışkı, beyin ve cenin gibi bedenin parçalarını bir form halinde izleyene sunmaktadır. "Antonin Artaud'un ortaya attığı ve daha sonra Deleuze ile Guattari tarafından etraflıca yorumlanan "organsız beden" kavramı ikilinin kaleme aldığı kitapta kapitalizmin içindeki hiyerarşiye karşı, "eklemlenmemiş, parçalanmış ve yersiz yurtsuzlaşmış, yeniden inşa edilmeye muktedir bir beden" olarak tanımlanmıştır" (Mamut Art Project, 2021).

Şekil 17-18. "İsimsiz", Deniz Zahide Korkmaz, 2021

Korkmaz'ın rahatsızlık veren her şey gibi iğrenç olarak tanımlanabilecek bu biçimsiz beden parçaları, göz alıcı renkleri ve garip dokularıyla hem itici hem de merak uyandıran ve cezbeden bir karaktere sahipler (Mamut Art Project, 2021). Sanatçının kendisini imha edip yeniden inşa etme çabası olarak ele aldığı serisi, beden parçalarını varoluşun bir zinciri olarak değerlendirmektedir. Bedeni genellikle güzel ve ideal bir formda alıcıya sunan sanatçıların aksine, bedene ait olan ancak göz önünde bulunmayan parçaları etkileyici bir biçimle sunmaktadır.

Şekil 19. "İsimsiz", Elif Biradlı, 2021

Cinsel kimlik, psikoloji ve doğum temaları üzerine eser üreten Elif Biradlı, fotoğraf ve video çalışmalarıyla dikkat çeken bir diğer Mamut sanatçısıdır. "Biradlı, çekimlere başlamadan önce aklındaki kurgunun

kağıt üzerine bir resmini yapıyor. Yaratma sürecini; Kafamda sayısız sahneler, objeler, yüzler akıyor ve tıpkı slot makinesinin kolunu çeker gibi onları durduruyorum. Eğer içime siniyorsa geliştirip, çekimlerini yapıyorum şeklinde anlatıyor” (Yalçın, 2015).

Şekil 20. “It’s not my baby”, Elif Biradlı, 2016

Kadının hamilelik sürecinde ve sonrasında yaşadığı karmaşık duyguları ve durumları içsel bir düzen içerisinde izleyiciye sunmaktadır. Doğum sonrasında bazı kadınlar çevresel ve biyolojik faktörlerin etkisiyle zor bir süreç geçirebilmektedir. Gebelik depresyonu olarak bilinen psikolojik rahatsızlığın tedavi edilmemesi sonucunda, anneler yaşadığı ruhsal sorunu bebeğe yansıtarak aralarındaki bağlanma ilişkisini bozduğu bilinmektedir (Yılmaz, Yar, 2021, s.94-95). Biradlı’nın eserlerine bakıldığında da (Şekil 19-20) annenin hamilelikte veya sonrasında yaşadığı depresyon hali okunmaktadır. Fotoğraflarda gördüğümüz yumurta imgesi bebeği temsil ederken, kadının yumurtaya yönelttiği tabanca da annenin yaşadığı buhranın manzarasını oluşturmaktadır.

Birçok toplumda bebek bakımının anneye yüklenmesi, kadının özellikle loğusa döneminde yaşadığı psikolojik durumların göz ardı edilmesi, kadının psiko-sosyal dünyasında derin boşluklar oluşturabilmektedir. Özellikle bu dönemde kadın sosyal destek görmediğinde, kadının annelik rolüne adaptasyon süreci ve çevresiyle olan ilişkisi olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu olumsuzluklar sonucunda Biradlı eserlerinde; kadının kimliği, annelik rolü ve doğum sonrası psikolojik durumlarını cinsiyet ve doğum olguları üzerinden sorgulamaktadır.

4. Sonuç

Kadınların hemen her alanda vermiş oldukları mücadeleler, kadın sanatçıların kadın bedeni ve toplumsal cinsiyetçiliği aşındıran eserleri üzerinden sanatta da devam etmektedir. Toplumsal mücadelelerin, bilhassa kadın mücadelelerinin sanatla ivme kazandığı ve toplumun düşünce biçimine yön verdiği söylenebilir. Özellikle 1960’lı yıllarda eril bir toplumda, eşik hak ve özgürlüğe sahip olma istemleri “Feminizm” hareketini ortaya çıkarmış ve birçok kadın sanatçı bu hareketi sanatla birleştirip üretimler yapmıştır.

1960 sonrası yükselen özgürlükçü politikaların ivmesi ve felsefede feminist filozoflarla birlikte kadın kavramları ve bedenleri üzerine yapmış olduğu çalışmalar etkili olmuştur (Altuncu, 2020, s. 114). Eril söylemin baskın olduğu yerlerde kadının toplumsal yeri kısmen bellidir. Bu sebeple bu tarz toplumlarda yaşayan kadın sanatçılar, genellikle

kendi problemlerinden yola çıkarak içinde bulunduğu toplumda kadınların yaşadığı sıkıntıları eserlerinde konu edindiği görülmektedir.

Kadın sanatçıların erkek sanatçılara oranla daha benzer kavramlar çerçevesinde üretim yapmaları dikkat çekmektedir. Araştırma kapsamında seçilen Mamut sanatçıların ortak konuları varoluş, kimlik, cinsiyet eşitsizliği, özgürlük, kontrol ve beden gibi kavramlar üzerinden kendi duygularını başa oturarak deneyimlerini sanatlaştırdıkları gözlenmektedir. Pek çok uygulamada bedeni yabancılaştırarak sarsıcı ve dramatik bir şekilde söylem geliştirmişlerdir. Geleneksel kodlarla kadına yüklenen anlamları (kadın kimliği, kadın imajı, kadının kamusal alandaki görüntüsü ve rolü) eserlerinde sorguladıkları görülmektedir. Sanatın toplum içindeki dönüştürücü gücü düşünüldüğünde, ele alınan bu kavramsal çerçevelerin farkındalık oluşturacağı ve kadının gelecekteki rolüne ve etkinliğine de katkı sağlayacağı söylenebilir.

Mamut Art Project ve günümüz kadın sanatçılarına dair çerçevelenmeye çalışılan bu araştırma ışığında; bugünün sanat ortamının ve kadın sanatçıların şartlarının zorluğu, bağımsız sanat etkinlikleriyle bir nebze olsa giderildiği görülmektedir. Sanat tek bir insana ya da küçük gruplara hitap eden bir dal olmadığından sanat ile duyurulan ya da toplumsal farkındalık uyandırılan durumlar insanlığın geleceği için önemli bir rol oynamaktadır.

Kaynakça

Akalın, T. Baş, R. (2008). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Sanatçılara Yansıması. Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, (2)2, 112-128 DOI: 10.26695/mukatcad.2018.21.

Okur, A. ve Bozdoğan, N. (2017). Türk Sanat Ortamı Ve İstanbul Bienalleri. İdil Dergisi, 6 (39), 3305-3319. DOI: 10.7816/idil-06-39-19.

Parten Altuncu, A. (2020). Çağdaş sanatta kadın temsiline imgesi: Saç. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 26(44), 104- 116. DOI: 10.32547/ataunigsed.677839.

Yılmaz, M. Yar, D. (2021). Gebelik ve Pospartum Dönemde Kadın Ruh Sağlığı: Derleme Çalışması. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, (5)1, 90-100. DOI: 10.46237/amusbfd.693233.

Yılmaz, M. (2012). Sanatın Günceli Güncelin Sanatı. Ütopya Yayınevi, Ankara.

İnternet Kaynakları

Akkök Holding Kültür ve Sanat. Erişim:28.01.2022 <https://www.akkok.com.tr/CSR/MamutArtProject>

Aslan, E. (2016). Üretici Bir Etkinlik Alanı Olarak Sanat Eğitiminin Toplumsal Gerekliliği. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, (5)8, 290-296 Erişim: 20.01.2022 http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/28.engin_aslan.pdf

Bayık, M. (2021). Defans Alanının Sınırları. Artfulliving. Erişim: 29.01.2022 <https://www.artfulliving.com.tr/sanat/defans-alaninin-sinirlari-i-24348>

Gelbal, C. (2021). Sayna Soleimanpour: Çalışmalarım, benim varlık sancılarımın bir izdüşümü. Gazete Sanat. Erişim: 29.01.2022 <https://www.gazetesanat.com/sayna-soleimanpour-ve-oto-portreleri-uzerine>

Has, N. Portfolyo: Şeniz Polat. Sanat Okur. Erişim: 23.01.2022 <https://sanatokur.com/portfolyo-seniz-polat/>

Mamut Art Project. (2021). Erişim: 25.01.2020 <https://www.mamutartproject.com/2021/>

Mamut Art Project. (2021) Ayşe Uluçay. Erişim: 25.01.2022 https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/ayse-ulucay/

Sülün, N. E. (2019). Artunlimited- Özel Mamut Yazısı- Kısa Bir Sanat Tarihi Okuması Koleksiyonlar Müzeler Kurumları. Erişim: 25.01.2022 <https://www.academia.edu/43215102/>

ARTUNLIMITED_%C3%96ZEL_MAMUT_YAZISI_K%C4%B1sa_Bir_Sanat_Tarihi_Okumas%C4%B1_Koleksiyonlar_M%C3%BCzeler_Kurumlar

Türkmen, İ. D. (2021). Umuda Yolculuk Bir Keşif Alanı Olarak MAMUT. 8. Sayı. Headline. Eşirim: 20.01.2020 <https://artdogistanbul.com/umuda-yolculuk-bir-kesif-alani-olarak-mamut-2/>

Ünlükoç. O. (2021) Mamut Art Project 2021’de öne çıkan 10 sanatçı. Argonotlar. Erişim: 22.01.2022 <https://argonotlar.com/mamut-art-project-2021de-one-cikan-10-sanatci/>

Pelvanoğlu, B. (2009). 1980 Sonrası Türkiye’de Sanat: Dönüşümler, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul. Erişim: 20.01.2022 https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=YD6Mee4nS_nc5gnLZEoPXg&no=5TCRX8cQ2JvqpeOJkvGGeg

Yalçın, C. (2015). Cinsel Kimlik Ve İnsan Psikolojisi Üzerine Çarpıcı Fotoğraflarıyla Elif Biradlı. N’olmuş?. Erişim: 28.01.2022 <https://www.nolm.us/cinsel-kimlik-ve-insan-psikolojisi-uzerine-carpici-fotograf-lariyla-elif-biradli/>

Yılmaz, E. (2008). Toplumsal Değişme ve Sanat İlişkisi Üzerine Bir Deneme. Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Dergisi, 20, 35-45 Erişim: 22.01.2022 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/151931>

Görsel Kaynaklar

Şekil 1. https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/sayna-soleimanpour/ Erişim: 23.01.2022

Şekil 2. https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/sayna-soleimanpour/ Erişim: 23.01.2022

Şekil 3. https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/sayna-soleimanpour/ Erişim: 23.01.2022

Şekil 4. https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/ayse-ulucay/ Erişim: 24.01.2022

Şekil 5. https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/ayse-ulucay/ Erişim: 24.01.2022

Şekil 6. https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/ayse-ulucay/ Erişim: 24.01.2022

Şekil 7. https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/ayse-ulucay/ Erişim: 24.01.2022

Şekil 8. https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/ayse-ulucay/ Erişim: 24.01.2022

Şekil 9. https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/ayse-ulucay/ Erişim: 24.01.2022

Şekil 10. https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/ayse-ulucay/ Erişim: 24.01.2022

Şekil 11. Melike Nükte Dinçer Fotoğraf Arşivi

Şekil 12. Melike Nükte Dinçer Fotoğraf Arşivi

Şekil 13. <https://www.artfulliving.com.tr/sanat/defans-alaninin-sinirlari-i-24348> Erişim: 28.01.2022

Şekil 14. <https://www.artfulliving.com.tr/sanat/defans-alaninin-sinirlari-i-24348> Erişim: 28.01.2022

Şekil 15. <https://bantmag.com/seniz-polat-alan-savunmasi/> Erişim Tarihi: 28.01.2022

Şekil 16. https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/deniz-zaide-korkmaz/ Erişim: 26.01.2022

Şekil 17. https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/deniz-zaide-korkmaz/ Erişim: 26.01.2022

Şekil 18. https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/deniz-zaide-korkmaz/ Erişim: 26.01.2022

Şekil 19. <https://www.nolm.us/cinsel-kimlik-ve-insan-psikolojisi-uzerine-carpici-fotograf-lariyla-elif-biradli/> Erişim Tarihi: 25.01.2020

Şekil 20. <https://www.magnet.istanbul/its-not-my-baby---elif-biradli> Erişim: 25.01.2020.